

Lammaste esmaabi

Katrin Tähepõld, loomaarst

METIK

Maaelu
Teadmuskeskus

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Vigastused

Vältimine

- * Lammaste puhul kaklevad omavahel pigem jäärad
- * Karjamaad üle vaadata, et vanu traate, tüükaid jms ei oleks
- * Laudas ei tohi olla väljaulatuvaid naelu, tobedaid lauavahesid ja kolmnurki, kuhu loom või tema jäsemed võiks kinni jääda

Vigastatud sarv

- * Pole viga, ilmselt verest tühjaks ei jookse
- * Eralda loom teistest
- * Võid pesta külma veega vigastuse ümbrust enne sideme tegemist
- * Kui kodus on kaaliumpermanganaadi pulbrit, siis võib verejooksule peale panna
- * Seo vigastatud paik (korralik surve vigastuskohale)
- * Jäta eraldi päevaks-kaheks
- * Jälgi looma enesetunnet
 - * kui nädala jooksul midagi ei juhtu, siis on korras
 - * kui tõuseb palavik, loom muutub loiuks vms -> kontakteeru loomaarstiga

Lonked

- * Püüa loom kinni
- * Kontrolli sõrad, sõravahed, liigesed (kas näed kuskil vigastust, tunned turset, kuumust mingis piirkonnas)
- * Kui leiad vigastuse, punetava naha vms - kontakteeru loomaarstiga
- * Kui midagi ei leia - jälgi 1-2p
 - * kui läheb paremaks - loom paraneb ise
 - * jääb samaks või läheb halvemaks - kontakteeru loomaarstiga
- * https://www.youtube.com/watch?v=8EwIV8p_-QI

Luumurd

- * Kinnine luumurd tallel - võid proovida ise lahastada, võid minna ka kliinikusse
- * Kinnine luumurd täiskasvanud loomal - prognoos kahtlane, kontakteeru loomaarstiga. Karjamaale saatust ootama ei jäta!
- * Lahtine luumurd - prognoos halb, tahab looma kliinikusse viimist.

Haavad

- * Kui vajab õmblemist - konsulteerige loomaarstiga (pikemaajalised haavad)
- * Esmaabi - püga haava ümbrus (kas või tavaliste kääridega). Puhasta haavapuhatusvahendiga. Lase peale AB spreid (nt Pederipra, Cyclopray)
- * Kui on vaglad - püga haava ümbrus (kas või tavaliste kääridega), loputa ohtra külmaveega. Samal ajal konsulteerige loomaarstiga. Vajab ravi (lüljalgse tõrje, antibiootikum, valuvaigisti)

Kiskjarünnak

- * Kogu kõik loomad kokku
- * Kontrolli ükshaaval vigastuste olemasolu
- * Kontakteeru keskkonnaametiga
- * Kontakteeru loomaarstiga
- * Kui loom on üle 18k - kontakteeru kohaliku PTA-ga - vajalik võib olla ajuproov
- * Ei ole mõistlik jätta elama loomi, kellel on kõripiirkonnas hinge- või söögitoru läbistavad haavad (seda saab aidata määrata loomaarst). Need ei parane.
- * Soojal ajal tuleb vigastatud loomad tuua lauta varju alla (et vältida kärbeste mune haavadel)

Kliinilised tunnused, mille
puhul kiiresti reageerida

- * Loom (tall või täiskasvanu) on järsku läinud keskelt täis; on loid; ei taha liikuda, püsti tõusta; hingata raske; näha, et on valus. Tavaliselt väga heale toidule üle minnes, liiga suurtes kogustes teravilja söötmisel jms
- * Helista loomaarstile
- * Kui kätte ei saa, proovi joota 100-200ml toiduõli, + 2tl soodat
- * Katsu loom liikuma saada
- * Kui loom ei suuda tõusta ja on õhku täis - torka nõel vasakul küljel kõige kõrgemale väljakummunud ossa ja lase gaasi välja
- * Loom vajab suure tõenäosusega siiski ka ravimeid, nii et loomaarst katsu kätte saada ikka, kas või järgmine päev

- * 1g/kg söögisoodat suukaudu (sega veega)
- * Mõneks päevaks heina ja vee peale. Jõusööta, silo vms ei anna.

- * Tall, kes juba pikemat aega näeb välja natuke nagu õhupall keskelt? Kui palju ja mis vaheaegadega ta piima saab (ilmselt liiga palju liiga harva)? Kas on pääsenud vilja kallale? Kas emal piima on (sööb vale toitu, milleks seedeelundkond veel valmis pole)?
- * Vajab ravi - helista loomaarstile. Kui loom muidu on rahulik, siis kõne ootab hommikuni.

Põiekivid

- * Peamiselt isaste probleem (väga kitsad suguteed)
- * Seisab selg väga sirutatud; muudab asendit tihti (püsti ja pikali), hoiab eraldi
- * Lina ümber kõhu paariks tunniks - kas urineerib?
- * Pane istuma, proovi peenis välja saada, hinda kusitijätket, konsulteeri loomaarstiga. Vajab kiiret tegutsemist! Kui kusitijätke otsas on tunda kive/see on nekrotiseerinud, siis tuleb see ära lõigata. Lisaks AB + valuvaigisti
- * Kui ei urineeri - kliinik (kohe) või eutanaasia

Sooleparasiidid

- * Lammas loid, ei suuda karjaga koos püsida ajamisel
- * Lõu all lott
- * Võib olla kõhnunud (mitte alati)
- * Võib olla kõhulahtisus (sugugi mitte alati)
- * aneemia (punaste verelibledede puudus, mitte alati)

- * Loom eraldada, oma toit, vesi mineraalid
- * Parasiiditõrje + roojaproov
- * valuvaigisti (+AB?)
- * Booster/mineraali süst vms toetavad
- * Parim toit, hoolitsus jms
- * Võiks mõne teise looma juurde panna
- * Ülejäänud karjale roojaproov

Hingeldamine

- * Katsu kõri piirkond ja kael läbi. Turse, paistetud? Tükk söögitorus? Aneemiline?
- * Turse, paistetud (nt mesilase nõelamine vms) - valuvaigisti ja eralda loom, et ta saaks rahulikult olla
- * Tunne tükki söögitorus? Helista loomaarstile.
- * Aneemiline? Ilmselt parasiidiprobleem - konsulteerige loomaarstiga. Võimalusel ussirohi (+ valuvaigisti + AB?) + roojaproov jne (Vt eelmisi slaidid)
- * Kui palavik ka - ilmselt mingi viirus või bakter - kindlasti konsulteerige loomaarstiga

Klostridioosid

- * *Clostridium perfringens* jt.
- * On tavaline soolebakter
- * Hakkab üle kasvama, kui anname järsku väga süsivesikurikast sööta (nt väga hea silo, suur kogus jõusööta), ilma, et loomadel oleks olnud aega sellega harjuda
- * Perfringensit tekib liiga palju. Tema suremisel avalduvad väga mürgised toksiinid, mille tõttu loom sureb mõne tunniga. Ravi ei ole.

* *Clostridium tetani*

* Tavaliselt talledel (saavad läbi katkenud nabaväädi sünnil) või täiskasvanud loomadel vigastuse tagajärjel

* Lihased lähevad krampi (jalad, kael, lõug, lõpuks hingamislihased)

* Sisuliselt ravimatu. Vahel väga tugeva antibiootikumkuuriga on võimalik looma elu päästa, kuid jääb alatiseks kiduraks ja haigustele vastvõtlikumaks, kui teised loomad karjas. Soovituslik on eutanaasia.

* <https://www.youtube.com/watch?v=xVmWK12qEmk>

Listerioos

- * <https://www.youtube.com/watch?v=RUYU33APkqw&t=138s>
- * Loom saab selle söödast (tavaliselt silost, kuid ka nt väga turbastel maadel karjamaalt)
- * Esimesed tunnused ühepoolsest näonärvi halvatuses (üks kõrv rohkem lontis, silm kisis, suunurk allapoole), edasi ringliikumine. Mida kiiremini alustada ravi, seda suurem on võimalus, et loom jääb elama.
- * Kui loom enam püsti ei seisa, siis on soovituslik eutanaasia. Ka muul juhul on prognoos ja täielik paranemine pigem harv.